

דף מקורות הרודיון

בנימין טרופר

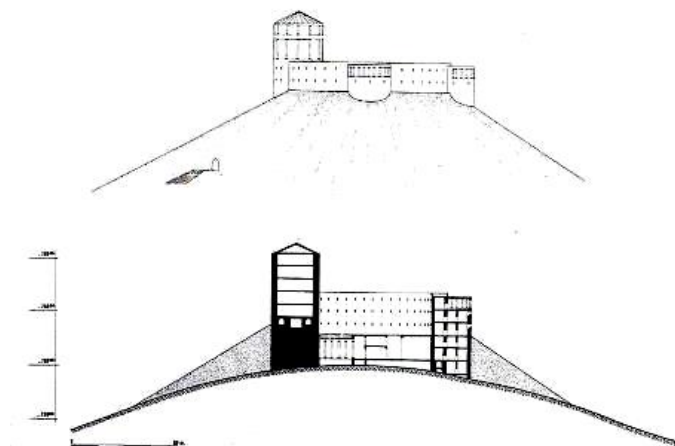
1. מות הורודס

"המלך נישא על מיטת זהב משובצת אבנים יקרות מכל המינים ועליה שטיח ארגמן. הגווייה היתה עטופה בגדי פורפורה ומקושטת בכתר ומעליו היה מונח זר זהב. וליד ימינו של המת הושם שרביט. סביב המיטה היו הבנים והמון הקרובים, ואחריהם אנשי הצבא מחולקים לפי אומותיהם או הכינויים. וכך היו ערוכים: הראשונים היו שומרי הראש, אחר כך הגדוד התראקי, ואחריהם הגרמנים כמה שהיו, אחרי אלה הגדוד הגלאטי, כולם בכלי מלחמה. מאחורי אלה היה כל הצבא כאילו הוא יוצא למלחמה, בהנהגת ראשי הגדודים וראשי המערכה שלהם. אליהם נצטרפו חמש מאות עבדים נושאי בשמים. הם הלכו שמונה ריס להרודיון, שכן בפקודתו שלו שם היתה קבורתו. כך אפוא נפטר מן העולם" (קדמוניות היהודים עמ' 262 הוצאת מוסד ביאליק/ אברהם שליט).

2. מראה ההר:

"...בנה מבצר נוסף באותם המקומות שבהם ניצח את היהודים כשקיפח את שלטונו ואנטיגנוס עמד בראש המדינה..." (קדמוניות עמ' 193 מוסד ביאליק/ אברהם שליט)

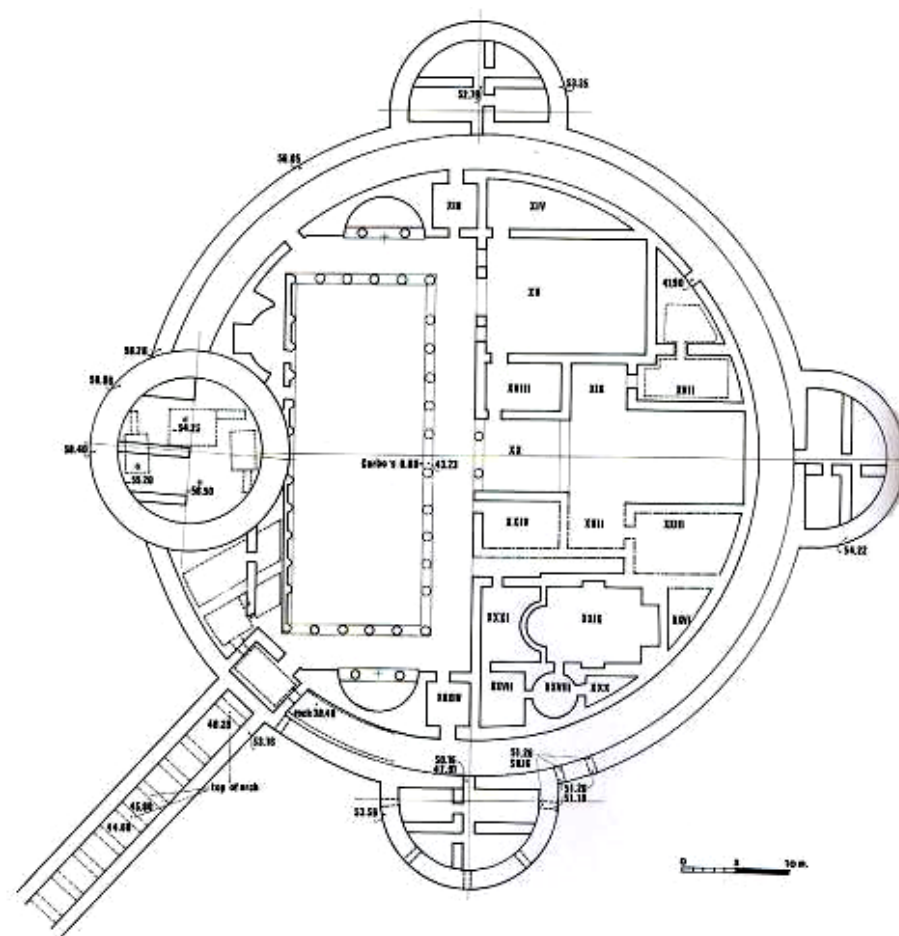
"אף הרמה העשויה בידי אדם, במרחק שישים ריס מירושלים אשר דמות לה כמראה שד, גם לה קרא הורדוס בשם הזה (הרודיון) וכלל את יופיה בכבוד וברוח נדיבה, כי את ראש החומה הקיף מגדלים עגולים ואת כל הכיכר המקפת מילא ארמונות נהדרים, ולא רק מראה הבתים בפנים היה תאוה לעיניים, כי אם גם מחוץ היה עושר רב שפוך על הקירות ועל הקרנות והגגות. המלך פיזר כסף רב למשוך ממרחק מים רבים עד ראש הרמה. ובשיפוע הגבעה חצב מאתיים מעלות שיש לבן צח, כי היתה הגבעה גבוהה למדי, אף כי כלה נעשתה בידי אדם. וגם בתחתית הגבעה הקים הורדוס בנייני מלכים אחרים, בתי מסכנות לכלי בית המלך ובתי משכן לעבדיו, עד כי דמתה המצודה הזאת לכל חוקיה לעיר שלמה בתחום ארמון מלכים" (מלחמות היהודים א, כא, י. הוצאת מסדה/ ד"ר י.נ. שמחוני).

3. סיפור הקרב

"הוא יצא אפוא עם החיילים המזויינים שהיו עמו והושיב על בהמות המשא את הנשים, את אמו ואת אחותו ואת... ומבלי דעת האויבים מיהר לדרך ארץ אדום... אולם כשנהפכה העגלה ואמו היתה בסכנת מוות, כמעט טרף את נפשו בהתרגשותו בגללה ובפחדו שמא ידביקו אותו האויבים הרודפים אחריו בשל העיכוב שבא מחמת המקרה הזה. ואומנם שלף את חרבו, ובעוד הוא אומר לפגוע בעצמו, עצרו בו העומדים עליו והכריעוהו במספרם ואמרו, שלא מן הדין הוא שיעזבם לנפשם בשעה שהם עתידים להיות טרף לאויביהם...לאחר שהשיב את רוח אמו וזיכה אותה בטיפול כפי שיכול לזכותה בשעת דחק זו, הלך בדרך לפניו ועשה מסעו ביתר חיפזון לעבר מבצר מצדה. קרבות רבים היו לו בדרך עם הפרתים שזינבוהו ברודפם אחריו, וניצח בכלם.

ואולם בשעת בריחתו לא היה מובטח גם מפני היהודים, כי אף אלה נטפלו אליו ואל אנשיו, כשהיו במרחק שישים ריס מן העיר, ותקפו אותם והגיעו לתגרת ידים בדרך. הוא הניס אותם והכריעם, לא כמי שנמצא בצרה ובמצוקה כזו, אלא כמי שהתכונן למלחמה באופן היאה ביותר וביתרון כוח רב. לאחר זמן כשהגיע למלכות, כונן ובנה באותו מקום, שבו ניצח את היהודים, ארמון מלך הדור ביותר וסביבו עיר וקרא לה הרודיון" (קדמוניות היהודים עמ' 148-149 מוסד ביאליק/ אברהם שליט).

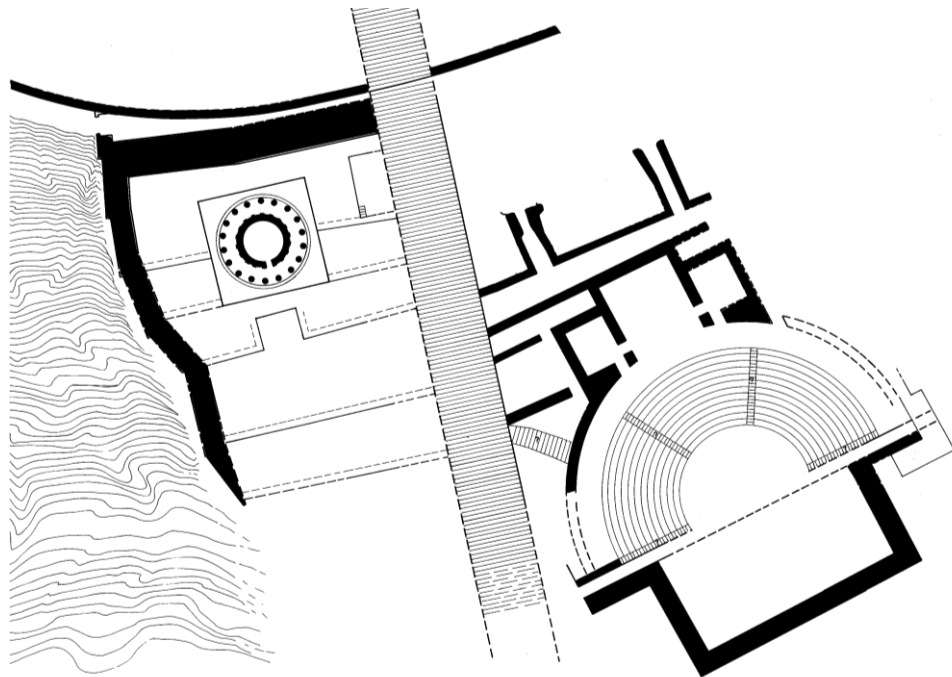

4. שמאי מול הורדוס

"אנשי הסנהדרין והמלך, לא ידעתי מימי וסבורני שגם אתם לא תוכלו להזכיר איש מאלה שנקראו פעם אליכם, שכזו תהא עמידתו לפניכם: אלא כל אדם, יהיה מי שיהיה, שבא לפני הסנהדריה הזאת להישפט, עומד בהכנעה ומראה מראה אדם השרוי בפחד ומבקש רחמים מכם, שערך מגודל ולובש בגד שחור, ואילו בן יקיר זה, הורדוס, הנאשם ברצח ונקרא לפנינו על סמך אשמה כזאת, עומד כאן כשהוא עטוף פורפורה וראשו מקושט כששערו עשוי, וסביבו אנשי צבא מזוינים, להמית אותנו אם נחייב אותו כדין, ולמלט את עצמו לאחר שיעוות את הדין. ברם אין ברצוני לקבול על הורדוס על כך, אם הוא מבכר את המועיל לו על פני החוק, אלא עליכם ועל המלך (הורקנוס), שאתם נותנים לו חירות מרובה כל כך. אבל דעו לכם, שגדול אלוקים, והאיש הזה שאתם רוצים לשחררו למען הורקנוס ייפרע מכם ומהמלך עצמו" (קדמוניות היהודים עמ' 132 הוצאת מוסד ביאליק/ אברהם שליט)

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ג עמוד ב- דף ד ע"ב

אמר(הורדוס): מאן דריש +דברים י"ז+ מקרב אחיך תשים עליך מלך?(ולא גוי עבד משוחרר או גר) רבנן, קם קטלינהו לכולהו רבנן,

5. תרבות רומא והורדוס

על ידי כך פרץ עוד יותר גדר חוקי האבות והתחיל לפרוע במנהגים נכרים את סדר החיים העתיק, שאסור היה לפגוע בו. מכאן התרגשו ובאו עלינו גם אחר כך רעות לא קטנות, משום שהזנחנו אותם הדברים אשר הביאו את העם קודם לכן לידי יראת שמים. שכן תחילה התקין

(לכבוד) קיסר, תחרות- התגוששות אחת לחמש שנים, ובנה תיאטרון בירושלים, ואחרי כן (בנה) על אדמת מישור אמפיתיאטרון גדול ביותר- שניהם מפורסמים בפארם, אלא שהיו זרים לאורח החיים של היהודים; שכן השימוש באלה והצגת מחזות כגון אלה לא נמסרו (להם מאבותיהם). אולם הלה חגג את העצרת לתקופת חמש השנים בהידור רב ביותר, והודיע (על כך) לשכנים סביב וכינס (אנשים) מכל עם. אף הוזמנו מתגוששים (וכל) שאר התחרויות מכל ארץ בתקווה לפרסים שהוצעו להם ולתהילת הניצחון, (וכך) כונסו המעולים (שבמתחרים) אשר בכל דבר: שכן הציע פרסי ניצחון גדולים ביותר לא רק לפני המתעמלים בשעשועים גימניקיים, אלא גם לפני העוסקים במוסיקי כל ימיהם והקרויים תומליקין, והשתדל מאוד שכל המפורסמים ביותר יבואו להתחרות. הוא הציע מתנות לא קטנות גם בעבור (תחרויות של מרכבות) לארבעה סוסים ולצמד, ובעבור (תחרויות) של סוסי מרוץ. וכל מה שהשתדל כל אדם (לעשות) בעניין פאר והדר, אותו חיקה הורדוס מתוך רצון שמחזה השעשועים שלו יהיה מפואר. התיאטרון היה, כמובן, עטור סביב כתובות לכבוד קיסר ואותות ניצחון שלקח הלה מהעמים שנלחם בהם, כולם עשויים זהב טהור וכסף. ואשר לכלי שרת, לא היה שום בגד ולא שום תכשיט של אבני (חן) יקר כל כך שלא הוצג (לראווה) עם מחזות השעשועים. הוכנו גם חיות טרף ונאספו בשבילו אריות רבים מאוד וחיות אחרות, המצטיינות גם בכוח יוצא מן הכלל וגם בזה שהן נדירות ביותר על פי טבען. נערכו התנגשויות בין אלה לאלה, וקרבות בין בני אדם שנידונו למיתה ובין אותן החיות, להשתוממותם ולעונג נפשם של הנכרים על ההוצאות ועל הסכנות שבמחזה כאחד; ואילו לבני הארץ הייתה זו הפרה גלויה של החוקים הנערצים עליהם.

(יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים, תרגום מיוונית: אברהם שליט, כרך שלישי, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, תשכ"ג, ספר ט"ו, 268-274, עמודים 187-188)

הורדוס אף כונן משחקים שהתקיימו כל ארבע שנים וקרא להם על שם קיסר, והוא עצמו חנך את התחרויות באולימפיאדה המאה תשעים ושתיים, וחילק פרסים יקרי ערך לא רק לזוכים במקום הראשון: גם לזוכים במקומות השני והשלישי הוענקו פרסים כיד המלך.

(יוסף בן מתתיהו, תולדות מלחמת היהודים ברומאים, תרגום מיוונית ליזה אולמן, עורך: ישראל שצמן, הדפסה תשיעית- ירושלים 2012, הוצאת כרמל, ספר א, כא, ח, 415, עמ' 165)

6. המרד הגדול

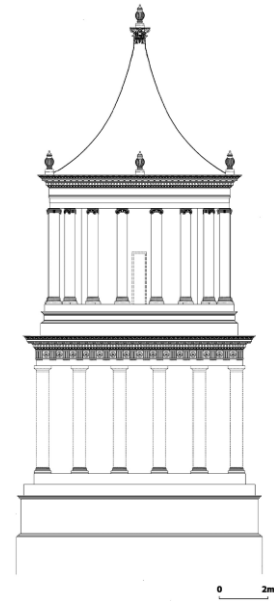
"והכניע בשלום (לוציליוס בסוס) את מבצר הרודיון עם היושבים בו" (מלחמות היהודים ז, ו, א. הוצאת מסדה/ ד"ר י.ב. שמחוני)

הורדוס / יצחק שלו

חדריו בסוד מגדל
 המלך הביאני.
 צל מרים ראיתי נד
 בקיר ההרודיאני.

בסדקים בין גוש לגוש,
 השכרון פורח.
 במעמקים, בתוך השיש,
 דם מרים קולח.

אבן בונים. אבן מלכים.
 גזורת הוד.
 לטושה.
 ברזל אחד חתך פניקה
 וצנאר אשה...

7. אגרת בר-כוכבא

פפירוס 24 (שטר חכירה):
 בעשרין לשבט שנת שתים לגאלת
 ישראל על יד שמעון בן כוסבא נסיא
 ישראל במחנה שיושב בהרודיס
 יהודה בן רבא אמר להלל בן גריס
 אני מרצוני חכרתי המך היום את
 העפר שהוא שלי בחכרתי בעיר
 נחש שחכרת משמעון נסיא ישראל
 תעפר הלז חכרתי המך מן היום
 עד סוף ערב השמטה שהם שנים
 שלמות שני מכסה חמש תחכור
 שאהא מודד לך בהרודיס חנטין
 יפות ונקיות שלושת כורין ולתך
 [תאלה]
 שתהא שוקל על גג האוצר וקים
 עלי לעומת ככה

*האיגרת הזאת מסייעת בתיארוך של המרד: היא נחתמה בשנת שתים למרד שהיא השנה
 השניה לשמיטה, עוד חמש שנים תחול שוב שנת שמיטה. ע"פ הגמרא שחרב הבית במוצאי
 שביעית (בבלי ערכין יב' ע"ב) דהיינו שנת 69 היתה שמיטה! מאז חלפו 8 שמיטות ועכשיו
 זאת השמיטה ה-9 מאז החורבן בשנת 132 לספירה. דהיינו שנה א' למרד היתה סוף שנת
 132 ורוב שנת 133. החישוב מתאים לכך שהמטבעות הרומים עליהם הטביע בר-כוכבא הם
 משנת 131-132.

8. תכונותיו של הורדוס

הכל עד לכאן

מילים ולחן: עמיר בניון

יוסף בן מתתיהו על אופיו של הורדוס:

"נזדמן להם לשאר סופרים לתהות על התכונות השונות בטבעו של הורדוס. שכן אם ניתן דעתנו על הנדיבות שנהג כלפי כל הבריות, לא ייתכן כי מישהו, אפילו מאלה שמפחיתים את ערכו, יכחיש ולא יודה כי היה בו טבע של עושה-חסדים גדול ביותר. ואולם כשיביט אדם אל מעשי הנקמה והעוול שביצע כלפי נתיניו ובני-משפחתו הקרובים ביותר ויכיר את מזגו הקשה שקשה היה לפייסו, על-כורחו יראה בו טבע של חיה שכל מתינות זרה לו. מכאן חושבים, שהיה בו מן טבע משונה ובו דבר והיפוכו. ברם אני סובר, שלא כך הוא, ושסיבה אחת לשני הניגודים האלה. שכן מאחר שהיה אוהב כבוד ונכנע במידה מופרזת ליצר הזה, הובא לידי נדיבות כל-אימת שנזדמנה לו תקווה לזכות לזיכרון בעתיד או לתהילת-השעה. ומשום שהיה מוציא כספים למעלה מיכולתו, אנוס היה להיות קשה כלפי נתיניו, שכן הסכומים הרבים שהוציא לטובת אנשים עשאוהו לאדם שהביא צרות על אלה שלקח מהם את הכסף... וראיה ליצר זה, שהיה היצר הגדול ביותר בו, משמשים לי גם המעשים שנעשו לכבודם של קיסר ואגריפס ושאר ידידיו: בדברים שהחניף לחזקים ממנו, באותם הדברים רצה שיחניפו גם לו, ברם, עם היהודים מכוח תורתו רחש איבה לכל מיני דברים שכאלה, והורגל לאהוב את הצדק תחת הדברים המשמשים לפרסום. לפיכך לא היה עם זה לרצון להורדוס, שהרי לא יכול להחניף לאהבת-הכבוד של המלך בפסלים או במקדשים או במפעלים כיוצא באלה." (קדמוניות היהודים עמ' 218, מוסד ביאליק, תירגם אברהם שליט)

מנגינות מדומות, משטות, מזייפות
מטשטשות לי את שביל הזהב
מתנגנות בי, משקרות לי, מציקות.
רציתי להבין קצת, להרגיש איזה ערך
וסמכתי עלייך שאת תגלי לי את הדרך.
ונשמתי אוויר מזוהם והלכתי בערך
התהלכתי שולל עד לכאן.

אני רואה, אני מרגיש
אני רוצה, אני אדיש
אני חכם, אני יכול
אני גיבור כל כך גדול
הכל אני, אני הכל
אני חזק, אני בתוך בועה
סתם מנופח בלי שום ערך
וידעתי בסופו של דבר, היא תתפוצץ לי בדרך
התביישתי, כמו מצורע הרגשתי בערך
ואולי זה הכל עד לכאן
והלוואי שזה הכל עד לכאן

אנשים ישנים, משתגעים, מתנשאים
רוקדים ונשרפים לאורו של ירח,
להשתגע, להתבדח,
סתם כי מישהו רצה כל כך
להרגיש כמו איזה מלך
וסמך רק עלייך, שאת תגלי לו את הדרך
ואמרת לו שהוא מיוחד
הוא אוהב שאת משקרת
הזיות, הזיות עד לכאן.

אני רואה, אני מרגיש...